

Örökhagyók

Játék két részben

Személyek:

ÖREGEMBER (Ö)

MAMA, Öregember feleségének árnya (MA)

TÁBORNOK (T)

TÁBORNOKNÉ (TNÉ)

MILAN, a fiuk (M)

Első rész

Délelőtt

Szín: elöl hinta, néhány lépéssel szemben egy sámlyszerű szék. Hátul kerítés, kiskapu rajta. Háttér: kivetítő.

1.

Kivetítő: egy hatalmas fekete autó érkezése.

Kerítésen kívül, hátul.

TÁBORNOK: Hol van az unokám? (*Idegesen tapogat a kiskapu kilincse után, végre rátalál, erőteljesen belöki, csattan a kiskapu háta a kerítésben. Hatalmas léptekkel méri az első udvart*) Hol van az unokám? (*Megáll a színpad közepén*) Van itt valaki? (*A Tábornok meglődül előre, de iramodását a hinta elállja. Megtorpan. Az udvarban hatalmas eperfa áll. A fa mellé oszlopot állítottak, s ketten tartják az áthidalót, amelyről hinta lóg. A hintán Öregember ül, néz maga elé, jobb kezével a kötelet fogja, balja ölében pihen*) Hol van az unokám?

Az Öregember nem reagál. Válaszolhatna bármit, de nem mozdul, mintha nem hallana. A Tábornok idegesen toporogni kezd, a portára hivatlanul lépett. A

díszruhába öltözött hadvezér fél szemmel hátrapislant. Az Öregember ül a bintán.

TÁBORNOK: Hol van az unokám?

Az Öregember fölkapja fejét, mintha most ébredne, a belépőre néz.

Ö: Jó napot!

T: Jó napot! Hol van az unokám?

Ö: Maga kicsoda?

T: Hol van az unokám?

Ö: Itt most nincs gyerek.

T: Nincs?

Ö: Most nincs. Ők délután szoktak jönni.

T: Délután?

Ö: Akkor látogatnak el hozzám a dédunokáim a barátaikkal.

T: Én az unokámat keresem!

Ö: Lehet, hogy ő is eljön. Sok gyerek jár ide.

T: Sok gyerek?

Ö: Sok. Szeretnek nálunk. A kertet is ők művelik.

T: Nekünk is van kertünk, de hozzánk nem járnak gyerekek.

Ö: Kár. A gyerek az élet.

T: Az én feleségemet idegesítik a gyerekek.

Ö: Az enyém maga köré gyűjtötte őket, mint a kotlós. Csak látta volna, hogyan rendezték a kertet, a virágokat, jaj, istenem, de szép volt! A nagyobb lányokkal meg palacsintát sütöttek a kicsiknek! Maga szereti a palacsintát?

T: Régen ettem.

Ö: Gyerekkorában szerette?

T: Akkor nagyon szerettem.

Ö: A feleségem a nagyobb lányokkal sokszor száz palacsintát is kisütött az udvarban meg a kertünkben tartózkodó kölyköknek.

T: Az én feleségem ilyesmire nem volt soha kapható. Most sem szolgálná ki más ember gyerekét!

2.

Tábornokék lakásában hárman ülnek. Tábornok, Tábornokné, Milan.

MILAN: Gyalog Marikát feleségül veszem. A gyermekemet várja. Júliusban megszületik.

TÁBORNOKNÉ: Az a büdös ribanc nem kell az én házamba! Ügyes kis kurva, meg kell hagyni! Lehet, nem is állapotos!

M: De anya! Dubrovnikban szeretkeztünk először egymással. Tiszta szívből. Nekem ajándékozta szüzességét!

TNÉ: Befogod a szád! Téged megvezetett az a ronda kígyó!

Sír a katona fia, tiszta szívből sír. Szereti azt a magyar Mariját.

TNÉ: Nevenát fogod elvenni, édes fiam, és kész!

M: Mert ő szerb?

TNÉ: Bizony! Mert ő szerb! Ez a mi családukban nem lehet mellékes!

M: Nekem Gyalog Marika kell!

TNÉ: Mert szűz lány volt?

M: Az volt!

TNÉ: Tudod is te, milyen a szűz lány!

M: Nevena nije neвина! (Nevena nem szűz!) Belgrád fele ismeri! Ki tudja, hányan gázoltak át rajta?!

TNÉ: Gyönyörű, fiatal lány.

M: Marika a gyermekemet hordja.

TNÉ: De nem az én unokámat! Ki tudja, ki az apja?! A magyar lányok kurvák! Minden filmünkben magyar lány a kurva. Fővárosban akar élni a kis cafka!

M: Nem akar.

TNÉ: Tábournokné akar lenni!

M: Anya! Nem is lesz belőlem tábornok soha!

TNÉ: Dehogynem, édes fiam, dehogynem.

M: Ha elveszem Nevenát?

TNÉ: Elveszed Nevenát! Az ő apja altábornagy, vezérkarifőnök-helyettes. Apáddal együtt az egész vezérkar segíti fölemelkedésedet. S apád is könnyen tábornok lehet, ha rokonságba kerülünk Nevena kapcsán a Z. családdal.

M: *(apjához fordul, aki eddig némán ült az asztal mellett)* Apám, hagyd az álombéli tábornokságodat! Tisztességes emberek vagyunk, gyere velem Zentára, kérd meg Marika kezét, ahogy illik!

T: Te meghülyültél?

M: Szeretem őt.

T: Kicsoda az a lány?

M: Egy érettségi előtt álló gimnazista.

T: Szülei?

M: Az apja kőműves, a helyi kendergyárban dolgozik.

T: Az anyja?

M: Háziasszony.

T: Testvérei?

M: Három fiú. Családosok mindhárman.
T: Jártál már náluk?
M: Nem.
T: Hívtak?
M: Marika hívott. Én nem mertem elmenni.
T: A kislány?
M: Nagyon szép. És nagyon szeretjük egymást. Színötös lesz. Eddig mindig színötös volt. Különösen a matematikát meg a fizikát szereti.
T: Akkor ő talán egyetemre menne az érettségi után?
M: Megy is.
T: Úgy ráérsz a nőüléssel.
M: Gyermeket vár. Júliusra. Az én gyermekemet.
T: No, lassabban csak, fiam!
M: Ne hozd most elő Nevenát, mert Belgrád ribanca engem nem érdekel!
T: Pedig érdekelni fog. Fölvettünk a fő- és törzstiszti iskolába. Nevena apja, Z. tábornok volt az ajánlód.
M: Én Zentán maradok.
T: Te Belgrádba jössz. És el is fogod végezni ezt a fontos képzést. Ez a te sorsod, katona vagy.
M (*gúnyosan*): Nekem parancsolnak!
T: Bizony, neked parancsolnak!
M: De hát oda főhadnagyok meg századosok nyernek felvételt.
T: Tegnap soron kívül előléptettek, édes fiam. Gratulálok, főhadnagy elvtárs!
TNÉ (*közbevág*): Hogy megértsük egymást, édes fiam. Ezt csak egyszer mondom, véssed jól a fejedbe! Az én házamba nem hozod azt a kirafinálódott zentai rimát!
M: A gyereket várja!
TNÉ: Soha nem lesz unokám az ő gyereke! Soha! Az a cafat nem lépheti át a küszöbünket! Ha mégis a szemem elé kerülne, leköpöm! Elátkozom! Megátkozom a porontyával együtt!
M: Anya! Ő az én gyereke is!
TNÉ: Nem a te gyereked! Kopile! (Zabigyerek!)
M: Én vagyok az apja!
TNÉ: Én mondom meg, kinek lehetsz te az apja! Téged most befűztek, édes fiam. Te egy balek vagy. Ki tudja, ki annál a Marijánál születendő gyerekeknek az apja?!M: Anyám! Én vagyok a gyerek apja! Fölfogod végre!?TNÉ: Nem igaz, hogy ilyen hülye gyerekeknek adtam életet! Nem lehet igaz, hogy debilis a fiam! A nő dolga, hogy őrizze magát, a ház tűzhelyének

tisztaságát! Ez a lány nem tudta megőrizni a tisztességét! Nekünk ilyen menyre nincs szükségünk!

M: De anyám!

TNÉ: Ha ő kell neked, elfajzott utód vagy! Kár volt téged világra hoznom!

M: Annak a kicsi gyereknek nincsen vétke...

TNÉ: Van az anyjának!

M: És nekem?

TNÉ: Te férfi vagy! Mi közöd hozzá?

M: De hát az apja vagyok...

TNÉ: Hányszor magyarázzam? Ki tudja, kivel feküdt össze az a cafka?!
Veled is olykor-olykor.

M: Csak Dubrovnikban, mama!

TNÉ: Csak ott?

M: Csak ott.

TNÉ: Maszlagolt a kurvája! Te meg nyalogattad a csalétket! Úristen! Ilyen hülye gyereket hoztam én a világra?!

A Tábornokné az asztalra csap, ledönt egy neki kedves vásári Lázár cár szobrocskát, amely darabokra törik.

TNÉ: Itt van! Ez is a te hibád, édes fiam!

M: Nem érdekel a haragod, édesanyám!

TNÉ: Te sem érdekel engemet! Izrod si! (Elfajzott vagy!)

M: Én a fiad vagyok!

TNÉ: Szarházi vagy! Ha kell, téged is megtagadlak!

T: No, elég legyen!

TNÉ: Nem érdekel a fiad! Kimegyek, főzök egy kávé, mert az édig futott a vérnyomásom!

M: De a kávé... a vérnyomást...

Az apja leinti.

T: Megnyugszik. Mi meg megisszuk a kávé.

M: Apa, az a gyerek az enyém.

T: Elhiszem neked, édes fiam.

M: Akkor mi a baj?

T: Te magad ezt nem fogod föl?

M: Mit kell itt fölfognom, édesapám?

T: Nevena a menyasszonyod, édes fiam.

M: Nekem nem kell Nevena!

T: Dehogynem kell!

M: Ti beszéltek meg valamit, én nem!

T: Azt akarod mondani, hogy az én adott szavam göcsörtös lófasz?
M: De Nevenával gyűrünk síncs, apa.
T: Létezik az adott szó, fiam. Az én adott szavam.
M: De gyermekem lesz, unokád lesz, apa!
T: Mit ér?
M: Hogyhogy mit ér?
T: Ha elhagyod Nevenát, az apja dühében és bosszúból meggátolja az előrelépésünket. Én már alezredes vagyok, de tábornok is lehetnék. Akkor villát utalnának ki nekünk. A belgrádi villák csábítóak. És te vagy az örökös.
M: Kit érdekel a belgrádi villa?
T: Engem, édes fiam, meg az anyádat! Meg az unokánkat!
M: A zentait?
T: Megint kezded? A zentai gyerek eloroz mindent. Családunknak megrontója lesz csak.
M: De hát én megkértem Marikát, amikor elmondta, hogy megfogant!
T: Az az ő dolga!
M: Ha akkor félreállok, talán elveteti a magzatot!
T: Mondom, és értsd már meg egyszer és mindenkorra! Ez az ő dolga! És ezzel ne is foglalkozzunk tovább! Kit is érdekel?
M: Engem azért ez nagyon érdekel, apám!
T: Ne érdekeljen! Se kicsit, se nagyon. Z. altábornagy majd egyengeti utadat. Ha elhagyod a lányát, semmi sem lesz belőled. Kibuktat majd a seregből! Érted?! Ha leszerelnek, semmihez sem értesz! Te csak katona vagy, ezen a pályán létezhetsz.
M: De hát te, édesapám?
T: Én? Alezredesként mit tehetek érted?
M: Talán valamit.
T: Ha nem hallgatsz rám, akarnék-e bármit is tenni érted?
M: Megtagadsz, apám?
T: A javadat akarom, fiam! Felejtsd el azt a lányt! Nem neked teremtették!
M: De a gyermekem!
T: A te karriered és az én karrierem a fontos.
M: Ha kitelik az időm, előléptetnek!
T: Egy darabig. Aztán jönnek az összeköttetések. Ha nincsenek jó kapcsolataid, senki vagy!
M: Az én nagyapám néphős!
T: Nagyapád nagyon elszarta valahol a kalapácsnyelet! Soha nem tudtuk meg, mit vétett.

M: Vétett?
T: Kizuhant a marsall kegyeiből.
M: A marsall kegyeiből?
T: Abból. Mi is benne voltunk a központi áramlatban.
M: Nocsak!
T: Emlékszel még arra, hogy május huszonötödikén pionírként Titót köszöntötted?
M: Emlékszem.
T: Aztán egyszer csak nem hívtak meg köszönteni.
M: Arra is emlékszem. Akkor anya nagyon sírt.
T: Nem téged siratott. Tizenhárom éve nem léptem előbbre.
M: A nagyapa?
T: Őt hirtelen gyógykezelésre vitték valami zártkörű tisztai szanatóriumba. Aztán meg soron kívül nyugdíjazták. Megbocsátani soha nem bocsátottak meg neki. De szerencsére gyorsan meghalt.
M: OZNA-s volt a nagyapám? Vagy UDBA-s? Vagy mindkettő?
T: No de édes fiam!
M: Véres lett nagyapa keze? Szerb vér is szárad a lelkén?
T: Ne foglalkozz ezzel, fiam!
M: Öngyilkos lett?
T: Mondom, hogy meghalt!
M: Alig emlékszem rá... A temetését meg végképp nem tudom felidézni...
T: Jobb is, édes fiam!
M: És most én szerencsét hozhatok a családunkra? Megéledhetünk?
T: Megéledhetünk, édes fiam!
M: Nevena?
T: Nevena.
M: Belgrád kurvája?
T: Belgrád kurvája.
M: Föléledsz te is, apám?
T: Biztosan előléptetnének.
M: Ha Marikát venném el?
T: Én is kitagadnálak!
M: Ha Nevenát veszem el, fölemelkedik a családunk?
T: Kezdetnek kiutalják nekünk nagyapád dedinjei villáját.
M: Ez biztos?
T: Holtbiztos, édes fiam.

3.

Az Öregember ül a hintán. A Tábornok megáll a hinta előtt. Az Öregember a kisszékre mutat.

Ö: Ott egy kisszék, a háta mögött. Arra leülhet.

A Tábornok hátraarcot tesz, hozza a kisszéket. Most szintben van a szemük.

Ö: Maga kicsoda?

T: D. tábornok vagyok.

Ö: Tábornok?

T: Dandártábornok.

Ö: Az bizony magas rang.

T: A legalacsonyabb.

Ö: A tábornokok között?

T: A tábornokok között.

Ö: Gyeneral lityinant?

T: Az.

Ö: Egyszer találkoztam egy gyeneral lityinanttal. Azt hiszem, annak is olyan neve volt, mint magának. Akkor az a gyeneral lityinant le akart löni engemet. Mikor a keleti frontról hazaértem...

T: Persze! Maga akkor fasiszta volt.

Ö: Én csak egy baka voltam. Miért lettem volna fasiszta?

T: Mert a magyarok fasiszták voltak.

Ö: Nem voltak.

T: Negyvenkettőben Újvidéken gyilkolták, irtották a zsidókat meg a szerbeket. Az fasiszmus.

Ö: A szerbek meg negyvennégyben meg negyvenöt elején ahol érték, ott gyilkolták, irtották a magyarokat. Az micsoda?

T: Maga örült annak, hogy negyvenegyben elfoglalták Bácskát a magyarok?

Ö: Visszacsatolták.

T: De maga örült neki!

Ö: Örültem bizony. Nagyon örültem! Még a Fő térre is kimentem, köszöntöttem őket, a mi főlzabadíóinkat! Boldogan integettem nekik! Nem lett volna szabad?

T: Agresszort köszönteni?!

Ö: A főlzabadíóinkat köszöntöttem!

T: Csakhogy ez itt Szerbia.

Ö: Most éppen az. De hát nem volt mindig Szerbia. Leginkább nem volt.

T: Maga még be is vonult a Horthy hadseregébe!

Ö: Behívtak a magyar hazát védeni. Ha nem megyek, falhoz állítanak. Mentem.

T: Akkor maga mégis fasiszta volt!

Ö: Nem voltam én fasiszta soha! Csak magyar. Most is az vagyok. Az is maradok. Ha fasiszta lettem volna, Tito katonája se lehettem volna!

T: Volt Tito katonája?

Az Öregember fölneéz az égre.

Ö: Könnyen hazaértem Szegedről Zentára, senki meg sem állított útközben, de itthon mindenki megrémült, amikor meglátott. Anyám esett különösen nagy kétségbe. – Mi lesz veled, itt vannak az oroszok, ránk törték a partizánok! Fölszabadultunk, mondják, pedig sok magyart a Tiszába lőttek! Szabadság van, de pisszenni sem merünk. *(Az Öregember lábával nehezkesen kilendíti a hintát)* Másnap már az önkéntesek között voltam, de ott a megbízhatatlanok csoportjába kerültem, így a háború helyett előbb Mohol alá mentünk erdőt irtani. Onnan regényes körülmények között szabadultam, mert az erdőirtók nagy részét a Tiszába lőtték a szerb partizánok, Mohol alatt, 1945. január közepén. Szabadulásomhoz a biliárd segített hozzá. Egy háború alatti munkaadóm, egy gyanús pallér, aki annak idején falrakás helyett munkaidőben biliárdozott velem, s rendes órabért fizetett a játékért, most őrizőm lehetett, mert a zavaros időkben jó magyar hazafiból forradalmárrá vált ez az építész valamilyen szerencse folytán, s géppisztollyal a nyakában járkált a Tisza-partján, de a legnehezebb pillanatban fiákerkocsisaként fölhasznált engem, s ezzel pillanatnyilag megmentette az életem. Lehetővé tette, hogy kijuthassak a drávai hadszíntérre, ahol a bevonultott magyarokat fölállozták a szabadság oltárán. De én ott is sértetlen maradtam, pedig nem kíméltem magam! A brigádparancsnok fiát, egy sárgacsőrű, koromfekete hajú hadnagyocskát, aki századosi föladatot kapott, kiragadtam a pokolból, a hátamon cipeltem ki, kúszva, állandó aknatűz alatt, valósággal a saját életem árán.

T: Nono!

Az Öregember nem engedi leállni a hintát. Lábával aprókat lök a talajon.

Ö: A dolog úgy történt, hogy a tábornok papa fiacskáját előléptette, egyetlen perc alatt hadnagyot kreált belőle, mert a gyerek háborúzni akart, aztán e papa hű alattvalói századparancsnoki hatáskörrel tisztelték meg a tizenhét éves gyereket. Egy zömmel magyarokból álló század parancsnoka lett ez a kölyök. A fiú bátran jött oda egységéhez, hozzánk, csak akkor rettent meg, amikor látta, hogy katonái mindannyian idősebbek nála. Ahogy az egységhez ért, lekezelt az első katonával, majd

ékes szerb nyelven mondott néhány fellengzős mondatot a nagy népfelszabadító föladatról, a szabadságról. Aztán, csak úgy, félvállról megemlítette, mindjárt rohamra indul a század a német géppuskafészek ellen, mosolygott, lányos képe fénylett, mint a kelő hold. Orosz sisakot borított sűrű koromhajára, két tojásgránátot akasztott a derékszijára, egy nyeleset meg a kezébe fogott. Azzal föllépett a mellvédre. Bennünk, keleti frontot átélt katonákban, erre megállt az ütő. *(A Tábournok a kisszéken ülve összegörnyed)* Aztán rohamot vezényelt e ragyogó ifjú parancsnok, nekilódult, szaladt vagy harminc lépést, takaratlanul, aknák hasítottak füttyülve, hatalmas robbanások hajították magasba a talajt. A buzgó hadnagyocska mellett robbant egy akna, amitől a teste fölrepült, majd elfeküdt a mezőben, ott is maradt mozdulatlanul. Százada katonái, mi, frontviselt magyarok, nem ugrottunk meggondolatlanul utána, mert ennek értelme nem volt, a rohamot nem így vezénylik, nem így indítják, nem így folytatják. Ez a fiú nem értett a hadviseléshez, a halálba vezetett volna minket. *(A Tábournok az Öregember kékes-szürke száját bámulja)* A gyerekért, a parancsnokért én lódtam neki. Aknákat szórtak rám a németek, gépfegyvertűzzel is elárasztottak, de szerencsém volt, mindent megúsztam, a gyereket is gránáttölcsérbe vontam. Átvizsgáltam a testét, gyorsan megállapítottam, nem vérzik sehol, lélegzik, tehát él, nem kell sietnem a gránáttölcsérből, megvárhatjuk az alkonyatot, talán fél óra addig, akkor biztonságosabb lesz visszamenni az állásba. A gyereknek pizsoknagy szerencséje volt, csak sokkot kapott. Összeszarta magát a robbanások hangjára, ez viszont normális jelenség azoknál, akik először kerülnek tűzvonalba. Vártam hát a sötétedésig, akkor visszakúsztam az állásunkba, hátamon a büzlő, eszméletlen gyerekparancsnokkal. *(A Tábournok fehér zsebkendőjét von elő, hangosan kifújja az orrát)* A mentés után azért adódott némi probléma: az OZNA keresni kezdte a megmentett parancsnok rumadagját, amelyről én nem tudtam semmit, mert rum az nem volt a kölyöknél! Átnéztem a gyerek mindenét, a gránáttölcsérben, míg sebzett madár módján eszméletlenül feküdt két karom között. Aztán, néhány nap múlva, a takarító ügyeletesek megtalálták a rumosüveget, felbontatlanul, a zászlóalj-parancsnokságon. A gyanú árnyéka azért reám vetült, az idegennél is gyanúsabb magyar szabadítóra, hogy sebesült parancsnokomtól eltulajdonítottam valami értékeset... Eddig sem voltam megbízható, ez után meg! *(A Tábournok a torkát köszörüli)* De a legnagyobb gondot a tábornok papa jelentette. Mikor megtudta a családi nagy szégyent, hogy parancsnok fia összeszarta magát az ellenségtől való félelmében, rohamot vezetve lett tele a nadrágja az egysége előtt, aztán

eszméletét veszítette rémületében, és egy gyanús magyar mentette ki, aki az életét kockáztatta érte, kegyetlen haragra gyulladt. Az elvakult apa először dühében fel akarta koncolni a fiát is meg engem, a megmentő magyart is. Azért a fiának könnyen megbocsátott, a megmentő magyarnak nehezebben tudott. Maga elé parancsolt, rettentő szigorú hangon lehordott, mert mi, a beosztottjai, nem követtük a rohamot indító parancsnokunkat, megtagadtuk az engedelmességet ezzel, meg kellene tizedelni az ilyen egységet, ordította, nyakán vastagon kidagadtak az erek. Kétszer is a revolverére ütött, míg szónokolt, mintha én lettem volna az oka a fia hülyeségének, beszarásnak. A brigádparancsnok, ő is *gyeneral lityinant*, mint maga, le sem ültetett engem, a fia megmentőjét. (*A Tábornok bal kezével fölemeli díszes tányérsapkáját, jobbjával hátrasímítja haját*) A brigádgenerál ide-oda járkált az íróasztal mögött, majd ököllel nagyot vágott az asztallapra. – Le kellene lőjelek, mert elmondod, hogy a fiam a fronton egy perc alatt összeszarta magát! – Nem mondom el senkinek! – siettem a válasszal, mert látszott, fölment a pumpa a tábornokban. (*A Tábornok ismét kifújja az orrát. Az Öregember megállítja a hintát, hátradől, aztán nevetni kezd*) Az az igazság, hogy ezt eddig még sohasem meséltem el senkinek. Most sem tudom, miért fordult rá a szám? De ha már elmondtam mások gatyafestését, be kell vallanom az én esetemet is. (*A Tábornok a nyakát nyújtogatja*) Negyvenegy október elején már a keleti hadszíntéren találtam magam. Ahogy közeledtünk a frontvonalhoz, mindnyájunkat kínozni kezdett a székrekedés. Órákig guggoltunk a tábori latrinákon, de nyögtünk csak és kínlódtunk, eredménytelenül. Aztán egy hajnalban megszólalt mögöttünk a német nehéztüzérség, egyből kirepült a dugó a fenekünkől, és kifolyt belőlünk még a lélek is. Hát mi néhányan nem fostuk össze magunkat, mert a latrinán szenvedtünk, és könnyebbültünk meg, de aki aludt, és az iszonyú robbanásokra fölriadt, vagy nem a gödör fölött guggolt, annak bizony tele lett a gatyája! De nem is ez a tragédia! Hanem az, hogy egyetlen eset után megszoktuk azt a borzasztó, halálos dörgést, és soha többet nem rezgett be a fenekünk.

4.

Az Öregember nem figyel a Tábornokra. Hintázni kezd.

T: Leeshet erről a hintáról.

Ö: Gyerekkoromban sokszor leestem róla.

T: A hinta bizonytalan.

Ö: Ez a hinta életem legbiztosabb pontja!

T: Lehetetlen!

Ö: Az eperfát, amely tartja, öregapám ültette, amikor én születtem.

T: Az régen volt.

Ö: Régen. Ferenc Jóska halála előtt két nappal.

T: Nyolcvannégy éve.

Ö: Éppen annyi.

T: Csoda, hogy az eperfa kitartott.

Ö: Szeretjük. Az első hintát még öregapám kötötte föl. Aztán az apám.

T: Aztán maga.

Ö: Aztán én.

T: Akkor ez egy többgenerációs hinta.

Ö: Az bizony. Ezen hintáztak a gyerekek, aztán az unokák, most a dédunokák.

T: Hol van az unokám?

Ö: Nem tudom. Talán délután idejön.

T: Délután?

Ö: Tanítás után nyitják rám az ajtót a dédunokáim meg más apróságok is. Hintáznak, játszanak, tesznek-vesznek a kertben. Szeretnek a gyerekek ide járni.

T: Az én unokám már nem gyerek!

Ö: Nem?

T: Nem.

Ö: Akkor ő nem jön el.

T: De valamikor csak eljön?

Ö: Mi oka lenne rá?

T: A maga lánya az anyja!

Ö: Az én lányom egyik gyermeke a maga unokája lenne?

T: Én Milan D. alezredes apja vagyok. Ha így jobban tetszik, Milan D. hadnagy apja.

Az Öregember földre ereszti lábát. A hinta lengése megáll. Lassan fordítja arcát az utca felé. (Kivetítő) A nagy, fekete autó ott áll.

Ö: Nekem nincs Milan D. nevű vejem.

T: De Marija nevű lánya van?

Ö: Van Mária nevű lányom. Mi köze hozzá?

T: Ő szülte az unokámat!

Ö: Ő négy unokámat szülte. Két fiú, két lány.

T: Az első gyermek az én unokám!

Ö: A lányom elsőszülöttjét Gyalog Jánosnak hívják. Mint engem.

T: Hát fiú? Micsoda szerencse! Az én fiam az apja!

Ö: Ifjabb Gyalog János apja ismeretlen. Így áll az anyakönyvben is.

T: Be sem vezették a zentai anyakönyvbe!

Ö: Járt a hivatalban? Leellenőrizte?

T: Hol van az unokám?

Fölugrik a kisszékről, keze ökölbe szorul.

Ö: Most leüt engem? Rám támad a saját portámon?

T: Nem, nem.

A Tábournok nagyot fújtatva visszaereszkedik a székre.

T: Azért beszélhetne Milan fiam fiáról.

Ö: Gyalog János nevű unokám apja ismeretlen.

T: Nem ismeretlen! Az én fiam az apa!

Ö: A lányom soha nem mondta, ki az apa.

A Tábournok újra fölugrik.

T: Ne hazudjon a szemembe!

Ö: Tábournok úr! Ez itt az én házam. Öregapám építette 1886-ban.

T: Kijött a kaszárnyába, kereste a fiamat!

Ö: Én?

T: Maga bizony! Akkor tudta a fiam nevét!

Az Öregember ingázik, mint egy ősz falióra. Fejével az utca felé int.

Ö: Ez az autó állt 1973 kora tavaszán a zentai kaszárnya előtt?

T: Na, ugye, hogy kijött akkor!?

Ö: Ez volt az az autó?

T: Nem ez volt. Annak már huszonhét éve. Ez most egy másik autó.

Ö: Ez is fekete.

T: Ilyen jár a főtiszteknek.

Ö: Meg jár nekik katonasofőr is.

T: Jár.

Ö: Maga már nyugdíjas?

T: Nyugdíjas főtisztnek is jár.

Ö: Jó a főtiszteknek. Még a nyugdíjas főtiszteknek is jó.

T: Mi van az unokámmal?

Ö: Maga ott volt akkor, huszonhét évvel ezelőtt a kaszárnyában a parancsnokságon abban a másik irodában?

T: Ott voltam.

Ö: Látott engem?

T: Nem láttam. Csak hallottam.

Ö: Megnyitották résnyire az ajtót.

T: Azon át hallottam magát.

Ö: A megaláztatásomat.

T: Nem volt az megaláztatás.

Ö: Miért nem állt akkor elélem?

A Tábornok a kerítésbe kapaszkodik. Arcából kiszalad a vér.

Ö: Ott volt a fia is?

T: Ott volt.

Ö: Ő sem jött elélem.

T: Én nem engedtem.

Ö: Más lányt szántak a feleségének?

T: Más lányt.

Ö: Elvette?

T: El.

Ö: No! Akkor teljesült a kívánságuk.

T: Nem született unokánk.

Ö: Hát az sorscsapás.

T: Búsultunk is sokat a feleségemmel.

Ö: Bennünket tizenegy unokával ajándékozott meg az Úristen.

T: Maguk szerencsések.

Ö: Szerencsések?

T: A nevük fönmarad.

Ö: Hét Gyalog fiú van az unokáink között.

T: Abból egy D.!

Ö: D. családnevű nincsen közöttük. Honnan is lenne?

T: Az én vérem az a János!

Ö: Ifjabb Gyalog János apjának neve ismeretlen. Mondtam már. De az anyja neve nem ismeretlen. Meg az öregapja neve sem.

T: Miért nem akar megérteni engem?

Ö: Megérteni?

T: Huszonhét éve a zentai kaszárnyában a fiamat kereste. Akkor elismerte volna, hogy ő az apa?

Ö: Elismertem volna, ha tényleg ő az apa.

T: Tényleg ő!

Ö: Én negyvennégy legvégén az oroszok vonalán át meg a partizánok járőrei között jöttem haza a fiamhoz. Nem érdekelt, hogy útközben esetleg elpusztíthatnak. Maguk meg elbújtak előlem. Legalább abban segített volna, hogy a lányomat ne vágják ki a gimnáziumból!

T: Kivágták?

Ö: Nem tud róla? Ennek nem nézett utána?

T: Erről nem tudtam.

Ö: Pedig azt hiszem, ha az a nagy, fekete autó a gimnázium épülete előtt akkor megáll, Marika nyugodtan leérettségizett volna.

T: Nem érettségizett le?

Ö: Ezt sem tudja?

T: Ezt sem tudom. De higgye el, nem akartunk mi maguknak szerencsétlenséget.

Az Öregember fölnevet.

Ö: Szerencsétlenséget?

T: Nem akartunk semmi rosszat.

Ö: Tudja, Tábornok úr, az az igazság, hogy akkor, amikor maga meg a kedves fia kihallgattak engem egy ajtó mögött, én sírva mentem ki a zentai kaszárnya kapuján. De letöröltem a könnyem, és azt mondtam magamnak, erőm, egészségem megvan, egy gyerekecskét majdcsak fölnevelünk.

T: Fölnevelték?

Ö: Fölneveltük. Ez természetes.

T: Hol van az unokám?

A hinta mellé lép a Tábornok.

Ö: Azt mondta az előbb, a menyé nem szült maguknak.

T: A menyém túlادagolásban meghalt.

Ö: Szegényke. Akkor még lehet maradéka, a fia újránősülhet.

T: Ő elesett. Hősi halált halt Kosovóban.

Ö: Katonasors. Büszkén emlékezhetnek rá.

T: A NATO gépei bombázták agyon.

Ö: Csúnya egy háború jutott neki.

T: Agresszor ellen harcolt, a szabadságért.

Ö: Kinek a szabadságáért?

T: A miénkért!

Ö: Igaz. A maguk szabadságáért. Két fiam meg három unokám is a maguk szabadságáért harcolt. Csak azt nem tudtam soha, mi a fenét kerestek Horvátországban?

T: Ez az ország nem a maguké is?

Ö: A miénk is? Ha a vérünk kell, akkor biztosan.

T: Az én unokám is harcolt?

Ö: Az én egyik unokám, ifjabb Gyalog János nem harcolt a kilencvenes háborúkban.

T: Beteg tán? Fogyatékos?

Ö: Azt mondta a jóelőbb, nem találta az anyakönyvben a nevét.

T: Nem találtam rá.

Ö: Másik anyakönyvbe vezették be az én Gyalog János nevű unokámat.
T: Melyikbe?
Ö: A szegedibe.
T: Ott született?
Ö: Ott született.
T: Hogy került oda?
Ö: Marikánkat várandóssága miatt kizárták az akkori Jugoszlávia minden középiskolájából.
T: Ez valódi sorscsapás!
Ö: Én is annak éreztem, amikor megaláztatásom után kiléptem a zentai kaszárnyakapun. De a dolgok másképp alakultak. Szegeden jó emberek befogadták. Leérettségizett a legnagyobb dicsérettel, két hétre rá szült egy gyönyörű kisfiút...
T: Az én unokámat!
Ö: Ó, Jánoskának három öregapja is van! Maga nincs közöttük.
T: Három?
Ö: Vagyok, ugye, én, a vér szerinti...
T: Ő az én vérem!
Az Öregember áttetsző kezével legyint a Tábornok felé. Annak ez nagyon fáj.
Ö: ...asztán két fogadott. Egy szegedi agglegény és a lányom apósa. Mindannyian nagyon szeretjük Jánoskát, és nem vagyunk egymásra féltékenyek.
T: De ő az én vérem!
Ö: Rossz vért örökölt volna, ha évtizedekig nem tartana kapcsolatot a legközelebbi rokonaival.
T: Keresett minket?
Ö: Nem.
T: Kérdezett felőlünk?
Ö: Nem tudom.
T: Nem érdekelte, ki az apja?
Ö: Van neki becsületes nevelőapja. Ő aztán igazán apja helyett apja.
T: De hát az édesapját nem kereste?
Ö: Kellett volna? Hiányzott tán neki?
T: Milyen anya az olyan, hogy nem mondja el gyermekének, ki az apja?
Ö: Milyen apa az olyan, aki megszökik a gyermeke elől?
T: Nem így volt!
Ö: Nem?
T: Nem.
Ö: Nocsak?!

T: Milan Zentára akart jönni. Nősülni akart. Mariját akarta. A feleségem nem engedte, hogy elvegye!

Ö: A felesége?

T: Én sem voltam oda érte!

Ö: Nohát!

T: Milan fiam könyörgött, jöjjenek el megkérni Mariját.

Ö: De nem kellett maguknak a magyar lány.

T: Nem azért, mert magyar.

Ö: Hanem?

T: Az a másik, aki a menyem lett, tábornok lánya volt.

Ö: Értem. Kellott a fiának a gyors kapaszkodás. Az nem bűn.

T: Engem is a nászom segített az utolsó csillaghoz.

Ö: A tábornokhoz?

T: Nyugdíjammal együtt kaptam az előléptetést.

Ö: Akkor maga aktív tábornok sose volt?

T: Nem voltam.

Ö: Hozzám most miért jött tábornoki ruhában?

T: Hát úgy gondoltam...

Ö: Különben mindegy. Engem nem zavar. Nem is ijeszt.

T: Milan fiamat erőnek erejével cipeltem el Zentáról.

Ö: Maradni akart?

T: Maradni.

Ö: Nősülni?

T: Nősülni.

Ö: És hagyta magát elcipelni? Egy katonatiszt?

T: Átvezényelték.

Ö: A parancs az parancs. Tudom én azt. Voltam én is katona. Három impériumban is!

T: Akkor ne csodálkozzon!

Ö: Nem csodálkozom. Pedig nyilván maga adta ki azt a szigorú prekommandót! De átvezénylés után jelentkezhetett volna Marikánknál. Nem tette. Inkább feleségül vette azt a másikat.

T: Azon a nyáron.

Ö: Marikánk azon a nyáron szült. Egy gyönyörű kisfiút hozott a világra.

T: Az én unokámat!

Ö: Nem lehet a maga unokája!

T: Miért ne lehetne?

Ö: Mert egy nagyapa is teljes testével-lelkével kötődik az unokájához. Amikor a kaszárnyában jártam, a mellettünk lévő irodában hallgatóztak és lapítottak mindketten. Nem mertek a szemembe nézni. De így volt a legjobb!

T: Ne mondjon ilyet!

Ö: Pedig igaz. Marikánk szerencséje az én legördülő könnyemmel kezdődött.

T: Szerencséje?

Ö: Az bizony. Hirtelen ötlettől vezérelve Szegedre mentünk, ott egy katonacimborám, egyetemi tanár, nagy hírv matematikus, egyengetni kezdte az én kicsikém útját.

T: Ő vette feleségül?

Ö: Hova gondol? Feri barátom most nyolcvanöt éves. De meglátta a lányomban, hogy érti a matematikát.

T: Egyetemre került?

Ö: Szegeden végzett matematika-fizikát. Végül a massachusetts-i Technológiai Intézetben doktorált.

T: Hol?

Ö: Cambridge-ben. Amerikában.

T: Maga hazudik! Cambridge Angliában van!

Ö: Miért hazudnék? Gondolja, hogy van valami takargatnivalóm?

T: Ki tudja? A magyarok mind gyanúsak! Ez nem változik.

Ö: Szarok nagyot a változtathatatlanra! Én büszke vagyok a gyermekeimre. Különösen a lányomra! És minden unokámra!

T: De Cambridge angol egyetemi város!

Ö: Akármit mond is, nincs igaza! Ez a Cambridge, amelyről én beszélek, Amerikában van! Bostonban.

T: Hogy került oda a lánya?

Ö: Olimpiát nyert, aztán doktori ösztöndíjat kapott.

T: Sportoló a lánya?

Ö: Matematikai olimpiát nyert.

T: Nagyszerű!

Ö: Ugye, maga is mondja? Most képzelje el, ha maga hetvenhárom tavaszán eljön hozzánk megkérni Marika kezét, amiért állítólag a fia még könnyögött is magának, akkor én biztosan odaadom maguknak a lányom. Miért is ne adtam volna? S lett volna belőle egy szerb katonatiszt garnizonról garnizonra vándorló felesége, aki vagy elkerül az egyetemre, vagy nem. Inkább nem, mert ott volt neki a fia, esetleg további gyerekecskék is születtek volna, mert az én lányom igen termékeny teremtés, aztán azokat nevelni kellett volna, s akiket, ahogy már lenni szokott a vegyes házasságokban, magyar szóra a férje családja miatt nem lett volna szabad megtanítani, esetleg csak egy-két szóra, titokban. És az anyósa utálta volna a magyar menyét, ekkor-akkor le is kurvázta volna, és állandóan a fejéhez verte volna, hogy a fiamat megszarolva betetted a meztelen pocsátat a mi előkelő, perspektív családunkba!

T: Talán nem így...

Ö: Talán nem így lett volna. De Marikánk most Amerikában egyetemi tanár a bostoni Technológiai Intézetben meg a Harvard Építészeti Karán. Olyan ismert tudós, hogy hívják világszerte, tartson előadásokat. Sok helyre eljár, de Szegeden évente mindig tart egy rövid kurzust, mert úgy van vele, hogy a tartozást törleszteni kell. Az alma mater az alma mater. És törleszti is becsülettel minden adósságát. Aztán az én kis cinegém díszdoktora a világban néhány egyetemnek, a Magyar Tudományos Akadémiának meg levelező tagja meg mit tudom én még micsoda!

T: És boldog?

Ö: Én úgy érzem, úgy látom, boldog. Nagyon boldog. Jó férjet talált, innen a mi utcánkból. Itthon ment férjhez, a Ferenc-templomban esküdtek.

T: A férje?

Ö: Víz- és gázvezeték-szerelő. Jól feltalálta magát Amerikában. Családi vállalkozásukban több százan dolgoznak. A bostoni egyetemek karbantartását is ők végzik.

T: Egyetemi végzettség és szakmunkás? Nem derogál az ilyesmi?

Ö: Gyerekkoruktól kezdve szerették egymást.

T: Akkor mi volt az én fiam?

Ö: A maga fia közbejött lángolás. Megesik ilyen az életben. El is lobban gyorsan.

T: A gyerek?

Ö: Azt hitték, hogy Marika gyerekekkel akarja megfogni a katonatiszt fiukat?

T: Azt hittük.

Ö: Akkor most már tudják, hogy nagyot tévedtek.

T: Szóval Amerikában él a lányuk?

Ö: Ott él a családjával.

T: Azért nem találta meg őt Milan fiam.

Ö: Kereste?

T: Kereste. Nyolcvanötben, közvetlenül megözevgyülése után Zentán töltött pár napot. De a régi ismerősei sem tudtak Marijáról megbízható adatokat.

Ö: Nem tudom, kiket kérdezett a maga Milan fia, mert sokan ismerik errefelől az én családomat, így a lányomat is. Aztán Marika esküvője sem zajlott titokban. Több mint százan voltak a lakodalomban.

T: Milan fiam csak azt tudta meg, hogy Marija nem Zentán él.

Ö: Megtudhatott ő többet is. Talán nem mondta el maguknak.

T: Jár haza a lánya?

Ö: Ritkán.

T: Ritkán találkoznak? Akkor maga szerint ő is rossz vér, jellemtelenül elhanyagolja a szüleit?

Ö: Nem hanyagol senkit. Évente egyszer iderepülnek. Ez nekem ritka. Talán nekik is. Azonban ők a két fiú esetleges szerb katonai üldöztetése miatt Szegedre járnak csak, mi meg átmegyünk hozzájuk.

T: Jön az egész család?

Ö: Leginkább megjönnek mind.

T: János is?

Ö: Ő is.

T: Mostanában Zentán nem is jártak?

Ö: A két fiú kivételével mindig ellátogattak Zentára. Különösen akkor jöttek gyakran, amikor megbetegedett a Mama, a feleségem, és már nem tudott Szegedre utazni. Marikánk akkor szinte havonta megfordult e házban. Mama a kislányunk karjai között szenderült el.

T: János is járt Zentán?

Ö: Gyerekkorában nálunk töltötte a nyarakat. Leginkább a Tiszán szerezett meg Bátkán. Sokat horgásztunk együtt a Holt-Tiszán.

T: Szeret horgászni az unokám?

Ö: Jánoskánk nagyon szeret horgászni. Otthon kihajóznak a nyílt tengerre. Amikor ott jártam, Bostonban, engem is kivettek a végtelen vízre.

T: Maga járt Amerikában?

Ö: A családuk minden tagja járt már Amerikában. Marikáék mindünket kivettek. Tehetik.

T: Mikor járt utoljára magánál?

Ö: Az unokám?

T: János.

Ö: Tizenhét évesen.

T: Kilencvenben?

Ö: Kilencvenben.

T: Azóta csak Szegedre jár?

Ö: Csak Szegedre.

T: Kilencvenegyben miért nem jött?

Ö: Akkor kezdődtek Jugoszláviában a zavargások, forrongások.

T: Megszökött a katonaság elől? Az én unokám katonaszökevény?

Ö: Ifjabb Gyalog János nem kívánt részt venni mások háborújában.

T: Mások háborúja?

Ö: Másoké.

T: Nem a miénk, mindannyiunké?

Ö: De a maguké. Mindannyiuké. Az unokám nem katonaszökevény.

80 Nincs is bevezetve állampolgársága.

T: Nem szerb állampolgár?
Ö: Miért lenne?
T: Nem is volt?
Ö: Nem is volt.
T: Szerbül csak tud?
Ö: Nem tud.
T: Magyarul?
Ö: Magyar az anyanyelve.
T: És szerbül meg nem tud!
Ö: Minek? Hiszen nincs rá szüksége! De tud angolul meg franciául. Az egyetemen japánt is tanult. Meg Japánban is volt ösztöndíjas. Kiotóban. A belső építészetén.
T: De szerbül nem tud?!
Ö: Nem tud.
T: Hogyan beszélhetnék vele?
Ö: Ha találkozna vele?
T: Ha találkoznék.
Ö: Magyarul, angolul, franciául.
T: Meg japánul!
Ö: Tényleg. Japánul is.

5.

Délre szólal meg a Szent Ferenc-templom harangja. Az Öregember föláll a hintáról.

Ö: Ebédre kell indulnom.
T: Ebédre?
Ö: Dél van. Ebédidő. Azonnal hazaérnek a dédunokák az iskolából.
T: Ide jönnek?
Ö: Én megyek hozzájuk. A középső fiamék itt laknak a közelünkben. Hozzájuk járok ebédre.
T: A dédunokákkal?
Ö: A menyem nyugdíjas már, ő étkeztet minket.
A Tábornok még mindig a léckerítés mellett áll. Nyitná a száját, de az Öregember nem figyel rá, indul.
T: Akkor én is elmegyek.
Ö: Maradhat is, ha nincs hova betérnie. Hintázhatna kicsit.
T: A szék biztonságosabb.
Ö: A szék is nagyon biztonságos. Unokácskáimmal készítettük régen, Luca-napra. De nekem ez a hinta az igazán megnyugtató.

T: Mert a nagyapja készítette?

Ö: Azért.

T: A nagyapja óta minden elhasználódott.

Ö: Csak az eperfa nem.

T: Az eperfa nem.

Ö: Most a nagyapám szépunokái hintáznak.

Az Öregember a kijárat felé csoszog, a Tábornok mögötte lépdel.

T: Nem zárja be a lakást?

Ö: Nem szoktam. Kántor kutyám vigyáz itt mindenre. Nemsokára meg-
érkeznek a gyerekek is.

T: Miféle gyerekek?

Ö: Mindenfélék.

T: A szomszédságból?

Ö: Messzebből is. A dédunokáim baráti köre igen nagy.

T: Szerbek is?

Ö: Szerbek is.

T: Ők is járnak magához?

Ö: Természetesen.

T: Milyen nyelven beszélnek?

Ö: Hol hogy.

T: Mi az, hogy hol hogy?

Ö: Magyarul is, szerbül is.

T: Régebben is jártak ide gyerekek?

Ö: Már az unokáinkkal is. A feleségem néha száz palacsintát is kisütött
nekik. Csak látta volna az örömteli palacsintaszűrokat!

T: Akkor is jártak ide más gyerekek, amikor az unokám itt nyaralt?

Ö: Akkor is jártak ide, amikor Jánoskánk itt nyaralt.

T: És nem tanult meg az unokám szerbül?!

Ö: Jánoskánk nem tanult meg szerbül.

T: A szerb gyerekekkel hogyan beszélt?

Ö: Magyarul vagy angolul. Ezek a mai gyerekek már mind tudnak angolul
is.

T: Angolul?

Ö: Minden gyerek annak örült, hogy Jánoskánkkal gyakorolhatja az an-
golt. Sokszor inkább kézzel-lábbal mutogattak, de angolul akartak az
unokámmal társalogni.

*Az utcára érnek. Az Öregember kiengedi a főtisztet, beteszi maga mögött a kis-
kaput, és elindul.*

Ö: Hát akkor Isten áldja!

82 T: Viszontlátásra!